

УДК 378(410)

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.15>**В. В. Іванова**кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівського державного університету

ВПЛИВ САМООСВИТИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена виявленню впливу самоосвіти фахівців дошкільної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії на забезпечення якісного освітнього процесу. У статті доведено, що в процесі професійного розвитку фахівців дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії самостійна діяльність являє собою основний вид навчальної роботи, особливо в процесі дистанційного навчання. Підвищуючи свій професійний рівень, учитель має навчатися упродовж життя, не лише оволодіваючи певною сумою знань, а й здобуваючи нові знання самостійно, використовуючи різноманітні засоби пізнавальної діяльності й застосовуючи їх у процесі практичної діяльності. Під час виконання самостійної роботи евристичним шляхом праця вчителя дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії в процесі здійснення професійного розвитку має розвивальний характер.

Запропоновано три моделі, на яких базується процес підготовки вчителя-дослідника, зокрема: «ефективний учитель», який своєю діяльністю сприяє створенню сприятливого психологічного клімату в класі у середовищі, здійснює індивідуальний підхід з метою виявлення здібностей кожного учня, створює умови для творчого розвитку дітей; «учитель, здатний до рефлексії (самоаналізу)», який регулярно оцінює результати своєї професійної діяльності на основі самоаналізу; «вчитель, здатний до трансформацій», який готує учнів до участі в перетвореннях (змінах), які відбуваються в суспільстві.

В університетах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії відбувається вдосконалення професійної підготовки та професійного розвитку вчителів дошкільної освіти, зокрема, особлива увага звертається на формування дослідницьких умінь, на професійну підготовку вчителя-дослідника.

Зроблено висновок, що самостійна робота вчителів дошкільної освіти в процесі їхнього професійного розвитку виконується за завданням і при методичному керівництві викладача без його безпосередньої участі. Самостійна робота вчителя дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії сприяє розвитку його творчого потенціалу, формуванню вчителя-дослідника і реалізації професійних навичок. Ми вважаємо, що це важливо і для системи підготовки вчителя дошкільної освіти України.

Ключові слова: фахівці дошкільної освіти, самоосвіта фахівців дошкільної освіти, університети, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство вимагає все глибшого особистісного розвитку людини, адже процес глобалізації, який супроводжується розвитком сучасних інформаційних технологій, збільшує комунікаційне середовище, у якому живе людина, що отримує масу інформаційних впливів. Тому вона має бути більш розвинутою як особистість, бути самодостатньою особистістю [1]. Одним із принципів навчання в період післядипломної освіти, коли вчитель дошкільної освіти в процесі професійного розвитку набуває нових знань, є провідна роль самостійного навчання, коли самостійна діяльність стає основним видом навчальної роботи [2], особливо в процесі дистанційного навчання (навчання без кордонів,

відкрите і доступне для всіх), яке використовує сучасні засоби інформаційно-комунікаційних технологій і засоби масової комунікації: звичайні (радіо, телебачення, факс); нові (аудіо-, теле- і відеоконференції, комп'ютерні телекомунікації тощо) як технологічну основу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Корпоративні дослідження з педагогічної освіти проводили вітчизняні та зарубіжні вчені. Розкрили основні тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах західної Європи такі вчені, як Н. Авшенюк, Н. Бідюк, М. Гагарін, А. Пискунов, Л. Пуховська, А. Сбруева, С. Сисоєва, А. Соколова, В. Третько. Питання особливостей підготовки фахівців дошкільної освіти в окремих країнах

Європейського Союзу вивчають вітчизняні дослідники Н. Козак, Н. Мельник та інші.

Мета статті – виявлення впливу самоосвіти фахівців дошкільної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії на забезпечення якісного освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі побудови курсу дистанційного навчання лежать такі педагогічні положення: в центрі процесу навчання знаходиться самостійна пізнавальна діяльність того, хто навчається; самостійне оволодіння знаннями стало потребою вчителя дошкільної освіти; учитель дошкільної освіти має навчатися упродовж усього життя, тому йому потрібно не лише оволодіти певною сумою знань, а й навчитися здобувати нові знання самостійно, він має вміти працювати з інформацією, володіти різноманітними способами пізнавальної діяльності; у процесі самостійного оволодіння знаннями учитель дошкільної освіти має їх практично застосовувати, тобто його пізнавальна діяльність має бути не пасивною, а активною [3].

У зв'язку з розвитком інформаційних технологій освіта дорослих учителів дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії в період професійного розвитку набуває певних специфічних рис: дорослі мають враховувати постійно зростаючі обсяги інформації; доросла людина шукає найшвидшого застосування отриманим знанням і навичкам; провідну роль у процесі навчання відіграє не педагог, а дитина. Досягнення результатів навчання відбувається через особисте засвоєння знань, при цьому наголошується на пріоритетності самостійного навчання [4]. Дистанційні навчальні технології, які спрямовані на підвищення ефективності взаємодії викладача і того, хто навчається в процесі професійного розвитку, забезпечуються: пересиланням навчально-методичних матеріалів електронною поштою; організацією спілкування за допомогою форумів і відеоконференцій; контролем знань в режимі онлайн [5].

Під час дистанційного навчання фахівці дошкільної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії можуть використовувати такі основні елементи: дистанційні курси; веб-сторінки і сайти; форуми, блоги, чат тощо [6]. Зокрема У Манчестерському університеті є віртуальне середовище навчання під назвою Blackboard. Якщо фахівець з дошкільної освіти буде мати бажання підвищити свій професійний рівень через дистанційну форму навчання, він може навчатися в інтернеті за допомогою матеріалів, створених лекторами Манчестерського університету, завантажувати документи та здавати тести в інтернеті чи отримувати доступ до відповідних аудіо- та відеоматеріалів [7]. Ця форма навчання має такі переваги: забезпечується більш

широкий доступ до навчання на курсах професійного розвитку, особливо тим особам, які не можуть відвідувати заняття через інвалідність або сімейні обов'язки; до того ж фахівці дошкільної освіти можуть заощаджувати кошти, не відвідуючи заняття у навчальних закладах, вони можуть одночасно і працювати, і вчитися у власному темпі, підвищувати свою кваліфікацію, навчаючись здебільшого самостійно через дистанційне навчання [8].

Дистанційне навчання у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії являє собою форму неперервної освіти, яка реалізує право людини на отримання інформації. Це нова форма організації навчального процесу дорослих, яка базується на принципі самостійного навчання фахівців дошкільної освіти. Дистанційне навчання – це комплекс навчальних послуг, що надаються за допомогою спеціалізованого інформаційного середовища, яке базується на засобах обміну навчальною інформацією, що відбувається на відстані. Середовище навчання характеризується тим, що учні часто віддалені від викладачів у просторі, але вони мають можливість спілкуватися у будь-який момент за допомогою телекомунікацій. У своїй основі дистанційне навчання індивідуалізоване, але воно не виключає можливості широкої комунікації тих, хто навчається. Організація самостійної діяльності фахівців дошкільної освіти передбачає використання педагогічних найновітніших технологій (модульне навчання, проблемні методи тощо), які стимулюють розкриття у тих, хто навчається, внутрішніх резервів [3].

Слід зазначити, якщо фахівець дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії в процесі професійного розвитку займається самостійною роботою, він бере на себе відповідальність за своє власне навчання [7].

Ми вважаємо, що самостійна робота вчителя дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії в процесі його професійного розвитку – це робота вчителя, яка виконується згідно з планом за завданням викладача і при його методичному керівництві, але при цьому викладач не бере участі у самостійній роботі вчителя. Самостійна робота вчителя має сприяти розвитку його творчого потенціалу і реалізації професійних навичок. У цьому вчителі можуть допомогти інформаційно-комунікаційні технології. Як показує досвід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, фахівець дошкільної освіти з більшим інтересом вирішує поставлені завдання, коли сам програмує рішення певної задачі, яка може мати як індивідуальний, так і груповий характер, адже професійні умови здебільшого засновані на роботі в колективі. Світова практика показала ефективність

застосування самостійної роботи, вона лягла в основу системи індивідуалізованого навчання, створеної американським психологом і педагогом Ф. Келлером для ЗВО, так званого Келлер-плану, який передбачає: застосування друкованих матеріалів; використання лекційного матеріалу лише з метою загальної орієнтації вчителя та з метою визначення мотивів навчання; індивідуальну роботу вчителя у властивому йому темпі.

Використання Келлер-плану в навчальному процесі підтвердили його ефективність у досягненні поставлених учителями навчальних цілей [9].

Як зазначає Ю. Зінковський, для виконання самостійної роботи вчителями в процесі їхнього професійного розвитку викладач має створити відповідні умови: визначити зв'язок самостійної роботи з практичною роботою вчителя; підвищити рівень мотивації виконання самостійної роботи; розробити відповідні форми контролю [9]. Отже, виконання самостійної роботи сприяє формуванню у вчителя дошкільної освіти самостійності, адже вчитель вчиться ставити завдання і досягати їх власними силами.

На думку В. Лозової, самостійна робота вчителя може забезпечувати його потреби в діяльності без участі викладача. Але викладач у процесі професійного розвитку вчителя може організувати самостійну роботу вчителя не лише за зразком (репродуктивно), чи то передбачаючи вибір способу діяльності (реконструктивно), а переважно евристичним шляхом, який являє собою: залучення вчителів, що проходять професійний розвиток, до самостійного аналізу; вихід учителів за межі зразка і обирання творчих шляхів розв'язання задачі: формулювання питання; не лише засвоєння, а й створення нового на основі проведених спостережень, вивчення фактів із наукової літератури; робота з комп'ютером; аналіз таблиць, діаграм; складання плану; допомога вчителям з боку викладачів в оволодінні ними навчально-інтелектуальними, навчально-інформативними вміннями; перевірка самостійної роботи, її аналіз, оцінка результатів роботи [10].

Як видно із зазначеного, під час виконання самостійної роботи евристичним шляхом праця вчителя дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії в процесі здійснення професійного розвитку має розвивальний характер.

Значну роль самостійна робота відіграє у підготовці вчителя-дослідника як під час навчання майбутнього вчителя в університеті, так і в процесі професійного розвитку вчителя дошкільної освіти. Досвід професійної підготовки вчителя-дослідника має значні здобутки у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії. Проблема співвідношення викладацької і дослідницької роботи в діяльності вчителя актуальною

стала тут вже в кінці ХХ ст. Ще більшого значення вона набула на початку ХХІ ст. Сьогодні в британській системі освіти запит є на: вчителя-дослідника; вчителя, що підвищує свій професійний рівень самостійно.

У Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії поширений практико-орієнтований підхід, який сприяє набуттю важливих компетенцій вчителя (прагнення до наукового пошуку, уміння організувати самостійну роботу, активна життєва позиція), які потрібні йому на робочому місці вчителя дошкільної освіти як вчителя-дослідника (teacher-researcher).

Реалізація дослідницької компетенції вчителів, результатів їхньої самостійної роботи у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії є одним з основних напрямів роботи національного бюро педагогічних досліджень (National Teacher Researcher Panel), яке передбачає значне збільшення витрат на проведення наукових досліджень, посилення самостійної роботи вчителів, підвищення їхніх професійних навичок.

Як зазначає І. Попович, дослідницька діяльність – це складний, динамічний процес, який включає пізнавальну активність педагога і його творчий потенціал, здатність до рефлексивного мислення, готовність до професійної самоосвіти. Всі ці якості спрямовані на пошук нових технологій навчання, генерацію практично-орієнтованих знань і формування ціннісних орієнтацій молоді, що навчається.

Дослідницька діяльність учителя характеризується формуванням дослідницьких умінь, розвитком самостійної роботи вчителя, без якої дослідницькі вміння не сформується [11].

Запропоновано три моделі, на яких базується процес підготовки вчителя-дослідника:

– «ефективний учитель», який своєю діяльністю сприяє створенню сприятливого психологічного клімату в класному середовищі, здійснює індивідуальний підхід з метою виявлення здібностей кожного учня, створює умови для творчого розвитку дітей;

– «учитель, здатний до рефлексії (самоаналізу)», який регулярно оцінює результати своєї професійної діяльності на основі самоаналізу;

– «вчитель, здатний до трансформацій», який готує учнів до участі в перетвореннях (змінах), які відбуваються в суспільстві.

На основі названих моделей, запропонованих британськими вченими і схарактеризованих у роботі І. Попович «Особливості підготовки вчителя-дослідника в системі педагогічної освіти Великої Британії», сконструйована нова модель підготовки вчителя-дослідника в контексті вищої педагогічної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північній Ірландії, яка на

сучасному етапі використовується в більшості закладів вищої освіти країни за певних організаційно-педагогічних умов:

- впровадження до навчального процесу спеціальних освітніх модулів із дослідницькою спрямованістю;
- наявність дослідницької позиції майбутнього вчителя;
- використання технологій професійної підготовки та професійного розвитку вчителів на основі дослідницької діяльності та самостійної роботи;
- забезпечення творчої взаємодії між студентами та викладачами або вчителями, що здійснюють професійний розвиток, та фахівцями з організації навчальної діяльності дорослих;
- створення креативно-освітнього середовища самостійної роботи вчителя, без якого дослідницькі вміння не сформується [11].

Як видно із зазначеного, в університетах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії відбувається вдосконалення професійної підготовки та професійного розвитку вчителів дошкільної освіти, зокрема, особлива увага звертається на формування дослідницьких умінь (у навчальний процес ЗВО впроваджуються навчальні модулі з дослідницькою спрямованістю; використовуються технології на основі самостійної роботи, дослідницької діяльності; створюється творче навчальне середовище), на професійну підготовку вчителя-дослідника. Ми вважаємо, що це важливо і для системи підготовки фахівця дошкільної освіти України.

Значну роль самостійної роботи у професійній підготовці та в професійному розвитку дошкільних педагогів у країнах західної Європи, в тому числі і у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, вбачає Н. Мельник. У своїй дисертаційній роботі «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки дошкільних педагогів у країнах Західної Європи» дослідниця зазначає, що педагогічний працівник, залучений до освітнього процесу в дошкільній сфері, повинен уміти самоорганізуватись з метою професійного самовдосконалення та творчої самореалізації, займати активну життєву позицію щодо суспільних процесів, що пов'язані з освітою, та знаходити механізми впливу на громадськість з метою поширення позитивного практичного досвіду дошкільної освіти [12].

Висновки і пропозиції. Зазначене дає можливість зробити висновки, що в процесі професійного розвитку фахівців дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії самостійна діяльність являє собою основний вид навчальної роботи, особливо в процесі дистанційного навчання. Підвищуючи свій професійний рівень, учитель має навчатися упродовж життя, не лише оволодіваючи певною

сумою знань, а й добуваючи нові знання самостійно, використовуючи різноманітні засоби пізнавальної діяльності, й застосовувати їх у процесі практичної діяльності. Ми вважаємо, що самостійна робота фахівців дошкільної освіти в процесі їхнього професійного розвитку виконується за завданням і при методичному керівництві викладача без його безпосередньої участі. Самостійна робота вчителя дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії сприяє розвитку його творчого потенціалу, формуванню вчителя-дослідника і реалізації професійних навичок.

Список використаної літератури:

1. Кремень В.Г. Якісна освіта і нові вимоги часу. *Освітологія: хрестоматія: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів.* Укладачі : Огнев'юк В.О., Сисоєва С.О. Київ : ВП «Едельвейс», 2013. 728 с.
2. Архипова С. П. Освіта соціально незахищених категорій дорослих: теорія, методологія, практика: монографія. Черкаси: ПП Чабаненко, 2011. 368 с.
3. Козубовська, І.В. Попович І.Є. Британський досвід дистанційного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* Ужгород : Говерла, 2013. Випуск 29. С. 67–69.
4. Пометун О.І. Ситуаційний метод навчання. *Енциклопедія освіти.* Академія пед. наук України; Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 821–822.
5. Аніщенко О. Структура, процедура конструювання і практична реалізація технологій навчання дорослих. *Освітологія: хрестоматія : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів.* Київ : ВП «Едельвейс», 2013. 728 с.
6. Корбут О.Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. Том 20 (2017). *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»* URL: http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/korbut_o_g_tezi.pdf.
7. PGCE Office. Manchester Institute of Education School of Environment, Education and Development. The University of Manchester. Manchester, 2018. 29 p.
8. Ушкаленко І.М., Зелінська Ю.В. Дистанційна форма навчання у вищих навчальних закладах України та інших країн світу. *Ефективна економіка.* 2018. № 4. С. 1–7.
9. Зінковський Ю.Ф. Самостійна робота студентів. *Енциклопедія освіти.* Акад. пед. наук України ; Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 804–805.
10. Лозова В.І. Самостійна робота. *Енциклопедія освіти.* Акад. пед. наук України ; Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 803–804.
11. Попович І.Є. Особливості підготовки вчителя-дослідника в системі педагогіч-

ної освіти великої Британії. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки.* 2016. Випуск 71(1). С. 146–150.

12. Мельник Н.І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки дошкільних педагогів у країнах Західної Європи) : дисертація д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. Умань. 2017. 622 с.

Ivanova V. The self-education influence of the specialists of preschool education in United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland on providing educational professional protection

The article focuses on identifying the impact of pre-school education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland on the quality of the educational process. The paper argues that in the professional development of pre-school professionals in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, self-employment is a major form of educational work, especially in the process of distance learning. Improving their professional level, the teacher should learn throughout life, not only by acquiring a certain amount of knowledge, but also by acquiring new knowledge independently, using various means of cognitive activity and applying them in the process of practical activity. In a heuristic way of working independently, the work of a pre-school teacher in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland in the course of professional development is developmental.

Three models are proposed on which the process of teacher-teacher training is based. In particular: “effective teacher”, which by its activities contributes to the creation of a favourable psychological climate in the classroom environment, takes an individual approach in order to identify the abilities of each student, creates the conditions for creative development of children; A “teacher capable of reflection (introspection)” who regularly evaluates the results of his professional activity on the basis of introspection; A “teacher capable of transformation”, which prepares students for the transformations (changes) that take place in society.

Universities of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland are improving their pre-service teacher training and professional development, in particular, particular attention is given to the development of research skills and the training of research teachers.

It is concluded that the independent work of teachers of pre-school education in the process of their professional development is performed on the task and with the methodical guidance of the teacher without his direct participation. The independent work of a pre-school teacher in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland contributes to the development of his creative potential, the development of a research teacher and the realization of professional skills. We believe that this is also important for the pre-service teacher education system of Ukraine.

Key words: *pre-school education professionals, pre-school education professionals, universities, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.*